

УДК 378.22:796

Л.Г.КИРИЛЕНКО, Л.О.ГОЛУБ

(Полтава)

АНАЛІЗ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Ключові слова: інноваційна діяльність, нові освітні професійні технології, спортизація, інноваційні форми фізичного виховання, організаційно-педагогічна модель формування готовності майбутніх учителів, компоненти організаційно-педагогічної моделі.

Постановка проблеми. Соціально-педагогічна функція учителя початкових класів ЗОШ у викладанні фізичної культури полягає у виконанні рекреаційно-дозвільної, оздоровчо-реабілітаційної діяльності, організації та проведенні спортивно-масової оздоровчої роботи з учнями.

Особливої актуальності набуває питання підготовки майбутніх фахівців, здатних компетентно вирішувати завдання фізичного виховання молодших школярів у різних організаційних формах. Значної уваги потребує формування готовності студентів педагогічних ВНЗ до більш якісного ведення спортивно-масової роботи в школі. Це дуже злободенно нині, адже наш час характеризується складними політичними, соціально-економічними й екологічними проблемами, котрі негативно впливають на здоров'я людини. Для реалізації нових підходів у розвитку середньої та вищої професійної освіти в галузі фізичної культури потрібні апробація та впровадження нових освітніх професійних технологій, впровадження нових активних і прогресивних методик викладання різних дисциплін у навчальний процес ВНЗ.

Аналіз досліджень і публікацій. У науково-педагогічній і методичній літературі розкриваються лише деякі передумови й форми організації освітнього процесу в школі і педагогічному ВНЗ, роль учителів, які б дотримувались установлених і нових засад своєї професійної діяльності.

Проблеми готовності майбутніх фахівців до різних видів педагогічної діяльності відображені в роботах М.Дяченка, В.Сластьоніна, В.Федулова, Л.Рибалки, А.Лисенко, М.Данилко та ін. [3; 4; 5; 6; 7].

У контексті нашого дослідження актуальним є розгляд методики організації спортивно-масової роботи, яку висунула група учених на чолі з В.Бальсевичем [1,2]. Вони творчо перенесли напрацьовані в спорті технології у сферу фізичного виховання, назвавши їх спортивно орієнтованим фізичним вихованням, або спортизацією.

Формулювання цілей статті. Мета статті – наукове обґрунтування організаційно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації спортивно-масової роботи.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до специфіки педагогічної діяльності вчителя початкових класів з фізичного виховання стан його готовності має свої професійно особливі вияви та ознаки. Відомо, що з урахуванням функцій, цілей і змісту педагогічної діяльності вчителя створюється його професіограма – саме як учителя загальноосвітньої школи. Аналіз професіограм учителя початкових класів, класного керівника дозволив визначити такі параметри готовності випускників педагогічного ВНЗ до роботи, як інтегральну властивість особистості зі спрямованістю на професійну діяльність і соціальну установку на роботу з фізичного виховання, якою передбачена наявність у випускника педагогічних здібностей, певних професійних знань, умінь, навичок, переконань, ціннісних орієнтацій та інших етичних і психологічних якостей, набутих або розвинених різнобічною освітньо-виховною університетською підготовкою, самовихованням.

Досліджуючи готовність учителя до проведення ефективних занять із фізкультури, ми пов'язували етапи такої готовності з кожним курсом навчання студентів. Наслідки сформованості певних рівнів готовності вчителя вбачались у мотиваційному, когнітивному, операційному, рефлексійному компонентах. Це дозволило нам визначити ту нову цілісну якість, яка виявляється в наявності мотивів, зорієнтованих на організацію спортивно-масової роботи, у володінні спеціальними знаннями і вміннями, котрі вкрай важливі для професійної діяльності.

Мотиваційний компонент готовності студента визначається як комплекс взаємопов'язаних мотивів майбутнього вчителя до роботи. Це виявляється у ставленні студента до педагогічної роботи, в його цільових орієнтаціях до професійної діяльності.

Оцінка рівнів готовності вчителя початкових класів до організації спортивно-масової роботи передбачає виокремлення певних критеріїв, зокрема:

- знаннево-інтелектуальна підготовка до спортивно-виховної роботи;
 - мотиваційна налаштованість на творчо-розвивальну діяльність з фізичного виховання;
 - сформованість технолого-педагогічних умінь у контексті організації спортивно-масової діяльності;
 - здатність до самоаналізу власної організаційно-педагогічної та спортивно-виховної діяльності.
- На підставі аналізу теоретичних підходів і соціального замовлення до професійної діяльності вчителя початкових класів з фізичного виховання нами визначено такі рівні досліджуваної готовності вчителя:

- базовий рівень, який передбачає оволодіння знаннями, вміннями, зазначеними у державному освітньому стандарті, без поглибленої підготовки до організації спортивно-масової роботи;
- адаптивний рівень, який характеризується швидкою адаптацією майбутнього вчителя фізичної культури до умов школи;
- інтеграційний рівень, який формується сумою компонентів, що дозволяють організовувати і розвивати спортивно-масову роботу з молодшими школярами.

Наявність різних рівнів компонентів готовності, їхня динаміка розглядаються в контексті створеної організаційно-педагогічної моделі формування готовності педагога до організації спортивно-масової роботи.

У контексті нашого дослідження розглянуто напрацювання в цій галузі в зарубіжних країнах. Одне з них, спортивно орієнтоване фізичне виховання – особлива педагогічна технологія, яку засновано на адаптації досягнень у сфері спорту на користь цілеспрямованого перетворення фізичного потенціалу підростаючого

покоління за допомогою тренування як провідного і найефективнішого способу такого перетворення [6; 7].

Інноваційну форму фізичного виховання школярів засновано на таких положеннях:

- організації процесу тренування;
- організації фізичного виховання на основі виду спорту;
- наданні учневі можливості вибору виду спорту;
- наданню учневі можливості переходу з групи в групу;
- винесенні занять за рамки обов'язкового шкільного розкладу;
- організації занять за навчально-тренувальними групами;
- трьох заняттях на тиждень по дві академічні години на кожне з них;
- обов'язковому виконанні нормативів базового компонента шкільної програми;
- проведенні занять у вигляді тренування (заняття проводить тренер-викладач).

Враховуючи вже сказане, ми пропонуємо формування професійних якостей у студентів психолого-педагогічного факультету підготовки вчителів початкових класів проводити в процесі занять з фізичного виховання зі спортивною спрямованістю.

За чотири роки вивчення дисципліни «Фізичне виховання» та «Фізична культура з методикою викладання» в університеті студенти психолого-педагогічного факультету вивчають історію, теорію, методику викладання основ фізичної культури, опановують техніку спеціальних і основних вправ, набувають навичок, знань і умінь, необхідних для самостійної організаторської, тренерсько-педагогічної, виховної і дослідницької роботи з певного виду спорту.

На практичних заняттях з фізичного виховання та з методики фізичного виховання потрібно вирішувати широкий комплекс завдань з оволодіння методикою викладання основ фізичної культури, формування в них педагогічних та інших умінь. Викладачі, які ведуть курс методики фізичного виховання, повинні використовувати різні педагогічні методи і прийоми, підготувати студентів до самостійного проведення й аналізу окремих частин і всього уроку. Крім цього, студенти вчать-ся готувати спортивні майданчики, легкоатлетичні доріжки, сектори, спортивний інвентар та обладнання для проведення тренувань і змагань, складають залікові нормативи. Залежно від виду спорту і року навчання на заліках потрібно виконувати різноманітні завдання з техніки, досягти певного результату в певному виді спорту, спеціальних тестах і т. д.

На основі порівняльного аналізу, історичного і сучасного досвіду підготовки вчителя нами визначено принципи побудови організаційно-педагогічної моделі формування готовності студентів психолого-педагогічного факультету підготовки вчителів початкових класів до організації спортивно-масової роботи, зокрема:

- комплексний характер змісту, який поєднує в собі етичний, валеологічний, професійний, художньо-естетичний компоненти;
- діяльний характер підготовки студентів психолого-педагогічного факультету до організації спортивно-масових заходів, спрямованих на постійне залучення до дослідницької, колективно-творчої, організаційно-педагогічної діяльності в різновікових командах;
- рефлексивно-оцінну діяльність під час організації спортивно-масових заходів.

Важливе місце в моделі формування готовності студентів психолого-педагогічного факультету до роботи належить сукупності дидактичних умов, якими забезпечується готовність майбутніх учителів до організації спортивно-масової роботи.

Компонентами організаційно-педагогічної моделі слугують: цілі підготовки, котрими передбачається формування готовності студента до організації спортивно-масових заходів, зміст підготовки, технологія організації навчального процесу, рефлексивно-діагностичний блок, критерії оцінки результатів. Така модель апробована в навчальному процесі під час вивчення студентами дисциплін: «Фізичне виховання», «Теорія і методика викладання фізичного виховання». У сконструйованій нами моделі формування готовності студентів психолого-педагогічного факультету до організації спортивно-масових заходів системоутворюючою ланкою є оволодіння технологіями проектування, організації і комплексної оцінки спортивно-масової роботи (на основі регіонального компонента).

Розглядаючи змістовий аспект процесу формування готовності до організації спортивно-масових заходів, ми визначили основні орієнтири підготовки майбутнього фахівця до роботи: етичні, валеологічні, професійні, художньо-естетичні.

Структура змісту підготовки формується з таких блоків: загальнокультурного, аналітико-діагностичного, методичного, самоосвітньо-рефлексійного.

Другим компонентом у структурі моделі ми виокремлюємо організаційні форми підготовки, особливістю яких є їх діяльнісний характер.

Формування готовності студентів до організації спортивно-масової роботи, підготовка й проведення спортивного свята становлять цілісний багатоаспектний процес, у якому ми визначаємо наступні етапи:

- студенти I курсу виконують прості функції учасника спортивного свята – вчать, спостерігають, є виконавцями;

- студенти II курсу відповідають за певні функції в спортивно-масовому заході. Вони – співучасники колективно-творчих справ, спостерігають, погоджують свої майбутні дії під час підготовки до проведення спортивного свята; беруть активну участь в пошуково-дослідницькій роботі;

- студенти III курсу стають учасниками планування заходу, долучаються до активної діяльності з організації свята і практичного використання добутого матеріалу (ігри, змагання, естафети);

- студенти IV курсу забезпечують управління, проводять пробну режисуру, створюють власний творчий проект, реалізують його.

Під час виробничої педагогічної практики відпрацьовується вміння управляти, організовувати різні групи учасників, брати на себе різні функції в підготовці колективних творчих справ, розвивати комунікативні й управлінські здібності учасників заходів тощо.

Вказані в дослідженні етапи підготовки допомагають відстежити сформованість усього комплексу показників рівнів готовності майбутнього фахівця початкової школи до спортивно-масової роботи.

I етап – підготовчий. Його мета – створити сприятливі умови для реалізації сформованих діагностичних, прогностичних, проектувальних, управлінських та інших умінь.

Для цього необхідно:

- проводити діагностику спортивних, фізкультурних, оздоровчих традицій різних груп школярів;

- визначитись у напрямках спортивно-просвітницької діяльності: навчальної, позакласної, клубної та ін.;

- планувати роботу учнів на основі результатів діагностики, проводити перспективне прогнозування;

- проектувати спортивно-просвітницьку діяльність в умовах школи, класифікувати близькі і далекі цілі своєї спортивно-педагогічної діяльності;

- добирати інформацію з певної проблеми.

II етап – організаційно-комунікативний. Його мета – створення умов для відпрацювання таких умінь.

Для цього потрібно:

- організувати творчу групу, колектив учасників проекту;
- управляти творчою групою;
- організувати роботу за різними напрямками спортивної діяльності;
- мобілізувати всіх учасників проекту на досягнення поставленого завдання;
- співпрацювати з учасниками проекту з метою досягнення певних результатів.

III етап – рефлексія. Його мета – створення умов для формування умінь рефлексії; самоаналіз результатів своєї роботи за загальними критеріями, аналіз роботи учасників проекту з метою корекції діяльності в майбутньому.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Створено й вмотивовано організаційно-педагогічну модель формування готовності майбутніх учителів молодшої школи до роботи, організації і проведення спортивно-масових заходів.

Реалізація методичної функції передбачає визначення стратегії та створення методичної системи фізичного виховання школярів, проведення фізкультурно-оздоровчої роботи, а також оптимальне вирішення методичних завдань.

Прогностична функція забезпечує бачення і конкретизацію ближчих, середніх і дальших перспектив навчально-виховної, фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності на різних етапах фізичного виховання школярів.

Організаційна функція обіймає реалізацію управлінської стратегії, координацію діяльності викладацького колективу та інших суб'єктів педагогічної взаємодії, корекцію організаційної стратегії в практичній діяльності вчителя фізичної культури.

Таким чином, кінцевий результат підготовки майбутніх учителів фізичної культури визначається фундаментальними та професійно орієнтованими званнями, уміннями та навичками; сферою їх використання і соціально-професійними функціями.

Аналіз виробничих функцій свідчить, що їх сукупність забезпечує певний рівень професійної готовності. Однак готовність фахівців фізичного виховання до інноваційної діяльності ґрунтовніше забезпечує реалізація рефлексивної функції.

Подальші дослідження передбачається провести в напрямку вивчення інших проблем формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної навчальної діяльності.

Література

1. Бальсевич В.К. Инфраструктура высокоэффективного физического воспитания в общеобразовательной школе: методология проектирования и эксплуатации / В.К. Бальсевич // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2004. – № 3. – С. 47-49.
2. Бальсевич В.К. Концепция информационно-образовательной кампании по развертыванию национальной системы спортивно ориентированного физического воспитания обучающихся в общеобразовательных школах Российской Федерации / В.К. Бальсевич, Л.И. Лубышева // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2003. – № 1. – С. 11-17.
3. Дьяченко М.И. Готовность к деятельности в напряженных ситуациях: Психологический аспект / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович, В.А. Пономоренко – Мн.: Изд-во «Университетское», 1985. – 206 с.
4. Лубышева Л.И. Технология реализации инновационных проектов совершенствования систем физического воспитания на региональном уровне / Л.И. Лубышева // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2002. – № 3. – С. 2-6.

5. Рибалка Л.В. Педагогічні аспекти формування готовності майбутніх учителів до індивідуалізації навчання / Л.В. Рибалка // Матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Університетська педагогічна освіта, як шлях гуманізації суспільства». – К: КНЕУ, 1999. – С. 236-239.

6. Слостенин В.А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе: содержание, структура, функционирование/ В.А. Слостенин// Профессиональная подготовка учителя в системе высшего педагогического образования. – М., 1982. – С. 14-28.

7. Ялович В.Т. З питань підготовки майбутніх учителів фізичної культури// Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні/ В.Т. Ялович. – К.– Луцьк: Вежа, 1996. – С. 108-113.

*Л.Г.Кириленко, Л.О.Голуб
(Полтава)*

АНАЛИЗ МОДЕЛИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

В статье рассмотрены вопросы о необходимости формирования готовности будущих учителей физкультуры к инновационной деятельности, теоретические положения подготовки будущих учителей начальных классов к организации спортивно-массовой работы. Выявлены критерии, компоненты и уровни их готовности к такой работе. Разработана организационно-педагогическая модель подготовки будущих учителей начальных классов к проведению спортивно-массовой работы.

Ключевые слова: инновационная деятельность, новые образовательные профессиональные технологии, спортизация, инновационные формы физического воспитания, организационно-педагогическая модель формирования готовности будущих учителей, компоненты организационно-педагогической модели.

L.G.Kirilenko, L.O.Golub

ANALYSIS OF THE MODEL OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL CULTURE

In the article the problem of necessity of forming the readiness of future teachers of physical education to innovative activity is discussed, theoretical positions in relation to the training of future teachers of primary school to organizing of general sport-focused work are considered. Criteria, components and levels of their readiness to such work are found out. The organizational and pedagogical model of the training of future teachers of primary school to carry out the general sport-focused work is developed.

Key words: innovative activity, new educational professional technologies, sportisation, innovative forms of physical education, organizational and pedagogical model of forming of readiness of future teachers, components of organizational and pedagogical model.